

УКРАЇНА

**УРЯДОВИЙ УПОВНОВАЖЕНИЙ У СПРАВАХ
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ**

Government Agent
before the European Court of Human Rights
Ukraine
вул. Горodelського, 13, м. Київ, 01001, Україна

Agent du Gouvernement
auprès de la Cour Européenne des Droits de l'Homme
l'Ukraine
13, Horodetskogo St. Kyiv, 01001, Ukraine

Тел.: +380 44 278-37-23, факс.: +380 44 271-17-83
E-mail: themis@minjust.gov.ua http://www.minjust.gov.ua

08.06.2016 № 4518/12.0.1/40-16

На № _____

Міністерство внутрішніх справ України

Національна поліція України

**Головне управління Національної
поліції в м. Харкові**
вул. Жон Мироносиць, 5, м. Харків, 61000

**Головне управління Національної
поліції в Харківській області**
вул. Раднаркомівська, 5, м. Харків, 61002

**Орджонікідзевський РВ ХМУ ГУМВС
України в Харківській області**
Вул. Луї Пастера, 16-а, м. Харків, 61138

✓ **Національна академія внутрішніх справ
України**
пл. Солом'янська, 1, м. Київ - ДСП, 03035

*Щодо виконання рішення Європейського суду з прав людини
у справі «Поміляйко проти України»*

11 лютого 2016 року Європейським судом з прав людини (далі – Європейський суд) було ухвалено рішення у справі «Поміляйко проти України», яке набуло статусу остаточного 11 травня 2016 року.

У цьому рішенні Європейський суд констатував порушення матеріального та процесуального аспекту статті 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) у зв'язку з тим, що заявницю було піддано катуванню працівниками міліції, а також у зв'язку з непроведенням ефективного розслідування тверджень заявниці щодо катування її працівниками міліції.

Крім того, Європейський суд зобов'язав державу сплатити заявниці 20 000 (двадцять тисяч) євро відшкодування моральної шкоди та 850 (вісімсот п'ятдесят) євро компенсації судових та інших витрат та додатково суми будь-яких податків, що можуть нараховуватись.

15 2888 06 16 4 2

Факти справи та суть порушень зазначено у стислому викладі рішення, що додається.

Відповідно до статті 2 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» та пункту 1 статті 46 Конвенції рішення Європейського суду є обов'язковими для виконання Україною.

Під виконанням рішення Європейського суду слід розуміти виплату відшкодування, а також вжиття державою додаткових заходів індивідуального характеру, спрямованих на усунення конкретного порушення, визначеного в рішенні Європейського суду, та заходів загального характеру, спрямованих на усунення підстав для надходження до Європейського суду аналогічних заяв проти України у майбутньому.

За цими критеріями Комітет міністрів Ради Європи (далі – КМ РЄ) здійснює оцінку виконання державою рішень Європейського суду, виходячи з інформації, наданої державними органами щодо заходів, вжитих на виконання вказаного рішення. Відповідні положення закріплені у Правилах КМ РЄ щодо контролю за виконанням рішень Європейського суду та умов дружнього врегулювання (від 10 травня 2006 року).

Обсяг та суть заходів індивідуального та загального характеру, необхідних для виконання кожного конкретного рішення Європейського суду, безпосередньо залежать від характеру порушень, констатованих Європейським судом.

У цій справі Європейський суд встановив, що заявницю було піддано катуванню працівниками міліції.

Зокрема, у пункті 47 рішення Європейський суд проаналізувавши матеріали цієї справи зазначив, що *«наступного дня після стверджуваного жорстокого поводження заявниці було діагностовано численні тілесні ушкодження, у зв'язку з якими вона впродовж вісімнадцяти днів проходила стаціонарне лікування у лікарні, а потім перебувала на лікарняному впродовж ще трьох тижнів. Лікарі у лікарні, в якій вона перебувала, вважали за необхідне негайно повідомити міліцію про її тілесні ушкодження (див. пункти 18 та 19). Ці лікарі вважали твердження про жорстоке поводження правдоподібними. Крім того, дві судово-медичні експертизи в цілому підтвердили ці твердження (див. пункти 25 та 30). У висновку експертизи також було зазначено, що заявниця підписала протокол її офіційного допиту від 8 листопада 2008 року «у незвичайному стані» (див. пункт 26). Насамкінець, Суд не забуває про пізніший висновок експертизи, в якому було зафіксовано, що на штанах, у які заявниця була одягнена у день допиту, були виявлені сліди сечі (див. пункт 24)».*

Встановлюючи порушення статті 3 Конвенції у цій справі, Європейський суд зазначив, що він *«...при оцінюванні тяжкості жорстокого поводження надає ваги: статі заявниці та тій непереборній силі, яку являли собою троє тренуваних чоловіків, якими були працівники міліції, що піддали її насильству; меті жорстокого поводження, якою було отримання визнання у вчиненні злочину; характеру жорстокого поводження, яке включало одягнений на голову заявниці поліетиленовий пакет та спробу або симуляцію удушення; ступінь тілесних ушкоджень заявниці, зафіксованих у лікарні після її випуски; психологічному тиску на заявницю, який виник внаслідок одночасного допиту (а, можливо й жорстокого поводження) її співробітниці, та, насамкінець, приниженню гідності заявниці у зв'язку з її мимовільним сечовипусканням у становищі повної безпорадності Суд вважає ці міркування достатніми для того, аби дійти висновку, що заявниця*

зазнала жорстокого поводження серйозного настільки, щоб становити катування ...» (п. 51 рішення).

Крім цього, Європейський суд констатував у цій справі порушення статті 3 Конвенції у зв'язку із непроведенням ефективного розслідування тверджень заявниці щодо катування її працівниками міліції.

У пункті 54 рішення Європейський суд підкреслив, що у цій справі «...заявниця подала небезпідставну скаргу на те, що її було піддано жорстокому поводженню, забороненому статтею 3 Конвенції. Отже, органи влади були зобов'язані розслідувати цей факт відповідно до зазначених вище стандартів ефективності».

Крім цього, Європейський суд, аналізуючи проведене органами влади розслідування, зазначив що «спочатку слідство проводилося відділом міліції, в якому працювали працівники міліції які, як стверджувалося, жорстоко поводитися із заявницею. Таким чином, неможна вважати, що таке слідство супроводжувалося гарантіями незалежності та безсторонності» (п. 55 рішення). Та звернув увагу на те, що «подальше розслідування кримінальної справи, порушеної органами прокуратури щодо причетних працівників міліції, неодноразово закривалося та відновлювалося. У той час як усі докази у матеріалах справи підтверджували твердження заявниці про жорстоке поводження, органи прокуратури дійшли висновку про відсутність складу злочину у діях працівників міліції, не обґрунтувавши цей висновок жодними доказами. Не було здійснено жодних спроб пояснити походження тілесних ушкоджень у заявниці. Загалом видається, що підхід органів влади до розслідування скарг заявниці здебільшого мав на меті виправдання підозрюваних працівників міліції, а не встановлення фактичних обставин, за яких було завдано тілесних ушкоджень» (п. 56 рішення).

У своєму рішенні у цій справі Європейський суд також підкреслив, що у рішенні у справі «Каверзін проти України» (Kaverzin v. Ukraine, заява № 23893/03, пп. 173-180, від 15 травня 2012 року) він вже дійшов висновку, що небажання органів влади в Україні забезпечити проведення оперативного та ретельного розслідування скарг підозрюваних у вчиненні злочинів на жорстоке з ними поводження становить системну проблему у розумінні статті 46 Конвенції.

Стаття 46 Конвенції передбачає обов'язок Високих Договірних Сторін виконувати остаточні рішення Європейського суду в будь-яких справах, у яких вони є Сторонами. При посиланні Європейським судом на статтю 46 Конвенції відповідне рішення набуває характеру «квазі-пілотного», тобто такого, що вказує на існування системної проблеми та вимагає невідкладного вжиття країною-відповідачем заходів для усунення такої системної проблеми і, відповідно, перебуває під посиленням наглядом Комітету міністрів. У випадку невиконання Урядом протягом тривалого часу «квазі-пілотного» рішення Європейського суду це може призвести до ухвалення Європейським судом відповідного «пілотного» рішення, яким встановлено порушення статті 46 Конвенції. Ухвалення «пілотного» рішення матиме для країни-відповідача значні негативні наслідки у вигляді збільшення присудженої Європейським судом справедливої сатисфакції, погіршення іміджу країни в органах Ради Європи та набагато більший політичних тиск на Уряд відповідної країни з боку Комітету міністрів.

Принагідно зазначаємо, що про рішення Європейського суду «Поміляйко проти України» було повідомлено органи прокуратури.

Виходячи із висновків Європейського суду у цій справі, прошу вжити таких заходів для виконання цього рішення Європейського суду та попередження аналогічних порушень в майбутньому:

1) вжити заходів для недопущення жорстокого поводження працівниками органів внутрішніх справ із особами з метою отримання їх зізнання у вчиненні злочину;

2) забезпечити якісну професійну підготовку працівників органів внутрішніх справ з питань вивчення Конвенції та практики Європейського суду, зокрема щодо недопущення жорстокого поводження з особами при їх затриманні та під час їх перебування під вартою;

3) забезпечити неухильне дотримання положень чинного законодавства України, в тому числі Конвенції та практики Європейського суду під час проведення досудових розслідувань на національному рівні;

4) довести до відома працівників органів внутрішніх справ всіх рівнів висновки Європейського суду у цій справі.

Принадно повідомляємо, що найближчим часом офіційний переклад вказаного рішення буде надруковано у збірнику нормативно-правових актів «Офіційний вісник України» та розміщено на сайті Міністерства юстиції України (www.minjust.gov.ua).

З метою забезпечення належного звітування держави перед КМ РЄ прошу повідомити про результати розгляду цього листа до **30 червня 2016 року**.

Додаток: стислий виклад вказаного рішення в 1 прим на 2 арк.

О.В. Давидчук
В.о. Урядового уповноваженого

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ
СПРАВА «ЛОМІЛЯЙКО ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF POMILYAYKO v. UKRAINE)
(Заява № 60426/11)

Стислий виклад рішення від 11 лютого 2016 року

8 листопада 2008 року заявниця з'явилась на допит до Орджонікідзевського РВ ХМУ ГУМВС України в Харківській області (далі – районний відділ міліції) у зв'язку з крадіжкою обладнання з підприємства, на якому вона працювала.

Працівники районного відділу міліції з метою примусити заявницю зізнатися у вчиненні крадіжки, одягли їй на голову поліетиленовий пакет та почали її душити. У той самий час вони били її по голові, обличчю та губам для того, щоб вона не прокусила пакет. Заявниця кілька разів втрачала свідомість. Коли вона сказала працівникам міліції, що їй потрібно відвідати туалет, її вдарили у живіт та по голові. Вона знову знепритомніла, та відбулося мимовільне сечовипускання.

Після кількох годин жорстокого поводження працівник міліції офіційно допитала заявницю. Заявниця підписала протокол допиту. Працівники міліції також примусили її написати розписку про те, що вона не має претензій щодо поводження працівників міліції з нею. Того ж дня приблизно о 20 год її було звільнено.

9 листопада 2008 року (наступного дня після її звільнення) заявниця погано себе почувала і викликала швидку медичну допомогу. З 9 до 27 листопада 2008 року заявниця перебувала на стаціонарному лікуванні у зв'язку із закритою черепно-мозковою травмою, струсом мозку, забоями м'яких тканин голови, верхньої та нижньої кінцівок, забоями передньої черевної стінки та іншими захворюваннями. 9 листопада 2008 року адміністрація лікарні повідомила райвідділ міліції про травми заявниці, які їй, як стверджувалося, було завдано працівниками міліції, проте райвідділ міліції відмовився порушувати кримінальну справу щодо працівників міліції на підставі відомостей, наданих адміністрацією лікарні.

10 листопада 2008 року заявниця подала скаргу на жорстоке з нею поводження до прокуратури Орджонікідзевського району м. Харкова (далі – районна прокуратура). 12 грудня 2008 року районна прокуратура скасувала постанову райвідділу міліції про відмову у порушенні кримінальної справи та порушила кримінальну справу щодо працівників міліції, які піддали заявницю жорсткому поводженню. Розслідування кримінальної справи щодо працівників міліції неодноразово закривалося та відновлювалося. Заявниця впізнала працівників міліції, які піддали їй жорсткому поводженню з фотографій пред'явлених їй для впізнання, проте 4 лютого 2010 року слідчий закрив кримінальну справу щодо працівників міліції, посилаючись на відсутність складу злочину в їхніх діях. Суди також неодноразово закривали та відновлювали провадження.

З 27 листопада 2008 року до 26 січня 2009 року проводилася судово-медична експертиза з метою встановлення ушкоджень заявниці та їхнього характеру. Експерт вважав встановленим, що на час її госпіталізації заявниця мала синці на обох руках, які було завдано тупими предметами за день чи три дні до того. З 3 березня до 2 квітня 2009 року проводилася ще одна судово-медична експертиза тілесних ушкоджень заявниці. Згідно з висновком експертизи у заявниці були виявлені численні крововиливи на руках, плечах та стегнах. Ці тілесні ушкодження могли бути завдані у час та за обставин, описаних нею. Через затримку перед проведенням першої судово-медичної експертизи видавалося неможливим дійти більш точних висновків. 15 січня 2009 року за результатами проведеної судово-імунологічної експертизи на штанах заявниці, в які вона була одягнена у день проведення допиту, були виявлені сліди її сечі. 9 лютого 2009 року було проведено судово-почеркознавчу експертизу розписки заявниці на офіційному протоколі допиту від 8 листопада 2008 року. Експерт дійшов висновку, що при написанні цієї розписки заявниця перебувала у «незвичайному стані».

До Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) заявниця скаржилась за статтями 3 і 13 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі - Конвенція) на те, що вона зазнала катування з боку працівників міліції, та що на національному рівні з цього приводу не було проведено ефективного розслідування її скарг. Європейський суд вирішив розглянути скаргу лише за статтею 3 Конвенції.

Розглянувши скаргу заявниці на жорстоке поводження працівників міліції, Європейський суд вказав, що заявниця постраждала від серйозного порушення її фізичної недоторканості та гідності. При оцінюванні тяжкості жорстокого поводження Європейський суд звернув увагу на статтю заявниці

та ту непереборну силу, яку являли собою троє тренуваних чоловіків, якими були працівники міліції, що піддали її насильству; характер жорстокого поводження, яке включало одягнений на голову заявниці поліетиленовий пакет та спробу або симуляцію удушення; ступінь тілесних ушкоджень заявниці, зафіксованих у лікарні після її виписки; а також приниження гідності заявниці у зв'язку з її мимовільним сечовипусканням у становищі повної безпорадності. Європейський суд дійшов висновку, що цих міркувань достатньо для того, аби дійти висновку, що заявниця зазнала жорстокого поводження серйозного настільки, щоб становити катування та встановив порушення матеріально-правового аспекту статті 3 Конвенції.

Крім цього, Європейський суд вказав, що у цій справі заявниця подала небезпідставну скаргу на те, що її було піддано жорстокому поводженню, забороненому статтею 3 Конвенції. Отже, органи влади були зобов'язані розслідувати цей факт відповідно до стандартів ефективності. Суд зазначив, що органи прокуратури було повідомлено про жорстоке поводження із заявницею негайно після її звільнення. Спочатку слідство проводилося відділом міліції, в якому працювали працівники міліції які, як стверджувалося, жорстоко поводитися із заявницею. Таким чином, неможна вважати, що таке слідство супроводжувалося гарантіями незалежності та безсторонності. Європейський суд також зауважив, що подальше розслідування кримінальної справи, порушеної органами прокуратури щодо причетних працівників міліції, неодноразово закривалося та відновлювалося. У той час як усі докази у матеріалах справи підтверджували твердження заявниці про жорстоке поводження, органи прокуратури дійшли висновку про відсутність складу злочину у діях працівників міліції, не обґрунтувавши цей висновок жодними доказами. Не було здійснено жодних спроб пояснити походження тілесних ушкоджень у заявниці. Загалом видається, що підхід органів влади до розслідування скарг заявниці здебільшого мав на меті виправдання підозрюваних працівників міліції, а не встановлення фактичних обставин, за яких було завдано тілесних ушкоджень.

Європейський суд вказав також, що у низці інших справ проти України він вже засудив методи розслідування, схожі на методи розслідування у цій справі та встановив, що небажання органів влади забезпечити оперативне та ретельне розслідування скарг підозрюваних у злочинах на жорстоке поводження становить системну проблему у розумінні статті 46 Конвенції. Європейський суд встановив порушення процесуального аспекту статті 3 Конвенції у зв'язку з розслідуванням скарг заявниці на катування її в міліції.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

«1 Оголошує заяву прийнятною;

2. *Постановляє*, що заявницю було піддано катуванню у порушення статті 3 Конвенції;

3. *Постановляє*, що було порушення статті 3 Конвенції у зв'язку з непроведенням ефективного розслідування тверджень заявниці щодо катування її працівниками міліції;

4. *Постановляє*, що

(a) упродовж трьох місяців з дати, коли це рішення набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції, держава-відповідач повинна сплатити заявниці такі суми, що мають бути конвертовані в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу;

(i) 20 000 (двадцять тисяч) євро відшкодування моральної шкоди та додатково суми будь-яких податків, що можуть нараховуватись;

(ii) 850 (вісімсот п'ятдесят) євро компенсації судових та інших витрат та додатково суми будь-яких податків, що можуть нараховуватись;

(b) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на вищезазначені суми нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти;

5. *Відхиляє* решту вимог заявниці щодо справедливої сатисфакції.

Учинено англійською мовою та повідомлено письмово 11 лютого 2016 року відповідно до пунктів 2 та 3 Правила 77 Регламенту Суду.»